

ვალერიან დოლიძე

«მაიდანის» და უკრაინული სცენარის გავრცელების პერსპექტივა სამხრეთ კავკასიაში

უკრაინის „მაიდანის“ და აგორებული თოვლის გუნდის ეფექტი

უკანასკნელ ხანს, მსოფლიო პოლიტიკაში მომხდარი ბევრი ცვლილება აგორებული თოვლის გუნდის ეფექტის წესით წარიმართა. ამ დროს, დომინოს პრინციპის მსგავსად, სახალხო გამოსვლების შედეგად, ერთმანეთის მიყოლებით შეიცვალა სხვადასხვა ქვეყანაში არსებული პოლიტიკური რეჟიმები, რასაც საფუძვლად მაგალითის ძალა ედო. სწორედ ასე წარიმართა „არაბული გაზაფხული“, რომელიც ამ ეფექტის ერთ-ერთ უკანასკნელ შემთხვევას წარმოადგენს. პოლიტიკური რეჟიმების შეცვლის ეს მექანიზმი გულისხმობს რომელიმე ქვეყანაში მომხდარი ღრმა პოლიტიკური ცვლილების მაგალითის გავლენის შედეგად, მსგავსი ცვლილებების გავრცელებას მის საზღვრებს გარეთ, დროის შედარებით მოკლე მონაკვეთში.

უკრაინაში განვითარებულმა მოვლენებმა, რომლებსაც „მაიდანის“ ეწოდა, საზოგადოების ერთ ნაწილში წარმოშვა კითხვა — ხომ არ შეიძლება განმეორდეს უკრაინული სცენარი სამხრეთ კავკასიის ქვეყნებში? იმისათვის, რომ მას გუპასუხოთ, საჭიროა ვიცოდეთ — როგორია ის აუცილებელი და საკმარისი პირობები, რომლის დროსაც ერთი ქვეყნის მაგალითი ჯაჭვური რეაქციის სახით იწვევს მსგავსი პოლიტიკური ცვლილების გავრცელებას სხვა ქვეყნებში. ფერადი რევოლუციების განხორციელება პოსტსაბჭოთა სივრცეში აგორებული თოვლის გუნდის ეფექტის შთაბეჭდილებას ტოვებს,

რადგანაც ისინი დროში თანამიმდევრულად, ერთმანეთზე მიყოლებით გაიშალა. მაგრამ ეს არ ნიშნავს მათ შორის მიზეზ-შედეგობრივი კავშირების არსებობის აუცილებლობას. როცა ვსაუბრობთ აგორებული თოვლის გუნდის ეფექტის შესახებ, საჭიროა, გავითვალისწინოთ ისიც, რომ პოლიტიკური ცვლილებები შეიძლება შედეგი იყოს არა გარე მაგალითის გავლენისა. მთავარია ქვეყნის შიგნით შექმნილი ვითარება — რამდენად უწყობს ხელს ის პოლიტიკური ცვლილებების განხორციელებას. თუ ქვეყანა მომზადებულია ამისათვის, მაშინ სხვა ქვეყნის მაგალითმა შეიძლება დეტონატორის როლი შეასრულოს და გამოიწვიოს პოლიტიკური ცვლილება.

„მაიდან“ — ერთი თუ მრავალი?

„მაიდან“ აღნიშნავს უკრაინაში განვითარებულ დრამატულ პოლიტიკურ მოვლენებს, რასაც შედეგად მოჰყვა ხელისუფლების არაკონსტიტუციური, ძალადობრივი შეცვლა. მაგრამ ეს სიტყვა შეიძლება გამოეყენებულა იყოს აგრეთვე ხელისუფლების შეცვლის ან დესტაბილიზაციის გამოწვევის ზოგადი წესის აღსანიშნავად, როცა დედაქალაქის რომელიმე ადგილი გადაიქცევა პროტესტის გამოხატვის ეპიცენტრად, სადაც თავმოყრილია პროტესტანტების დიდი რაოდენობა, რომელთა პროტესტი უწყვეტად მიმდინარეობს, რაც იწვევს დესტაბილიზაციას და უკიდურესად ძაბავს ქვეყანაში არსებულ პოლიტიკურ სიტუაციას, რომლის შედეგადაც შეიძლება მოხდეს ხელისუფლების არაკონსტიტუციური ცვლა. უკრაინული მაიდანის ეგვიპტურ ეკვივალენტად შეიძლება მივიჩნიოთ ქაიროში ტაჰრილის მოედანი, სადაც პროტესტანტთა დიდი რაოდენობით ხანგრძლივი კონცენტრაციის საბოლოო შედეგი მუბარაქის ხელისუფლების დამხობა გახდა. ასეთივე რამდენიმე მაიდან იყო საქართველოშიც, როცა პარლამენტის წინ, რუსთაველის გამზირზე არსებული ტერიტორია, რამდენჯერმე გახდა საპროტესტო აქციის პერმანენტული კონცენტრაციის ადგილი. ამის შედეგად მივიღეთ ჯერ ზ. გამსახურდიას ხელისუფლების დამხობა, შემდეგ ე. წ. „ვარდების რევოლუცია“, რასაც მოჰყვა 2007 წლის ნოემბრის საპროტესტო აქციები, რომელიც სააკაშვილის ხელისუფლებამ უსასტიკესად ჩაახშო და საგანგებო მდგომარეობა გამოაცხადა. ამას მოჰყვა სააკაშვილის ფორმალური გადადგომა და მისი ხელახალი „არჩევა“. ამის შემდეგ რუსთაველის გამზირის აღნიშნული მონაკვე-

თი კვლავ იქცა საპროტესტო ტალღის ახალი გავრცელების ეპიცენტრად, როცა თბილისი გამოცხადდა საკნების ქალაქად, ხოლო მისი ცენტრალური ნაწილი კი საკნებით იქნა დაფარული. ერთხელ და სამუდამოდ ქართული მაიდანის თავიდან მოშორების მიზნით, მიხეილ სააკაშვილმა პარლამენტი საერთოდ გადაიტანა თბილისიდან ქუთაისში.

უკრაინის სახელმწიფოს თავისებურება

უკრაინა, როგორც სახელმწიფო, ორი განსხვავებული კულტურული კომპონენტის ბალანსის საფუძველზე არსებობს. როგორც სერგი დაციუკი აღნიშნავს, „უკრაინა რთული ქვეყანაა, რომელიც თავისი ისტორიის განმავლობაში თავისი ნაწილებით სხვადასხვა ცივილიზაციებს მიეკუთვნებოდა. ამიტომ ის ყოველთვის ემყარებოდა ქვეყნის შიგნით არსებულ ცივილიზაციათა ბალანსს“.¹ დასავლეთ უკრაინა, როგორც გეოგრაფიულად, ასევე კულტურულადაც უფრო ახლოს დგას ევროპასთან, ვიდრე აღმოსავლეთი. ამიტომ „ხშირად დასავლეთ უკრაინას უფრო უკრაინულად თვლიან, ვიდრე აღმოსავლეთს“.²

დასავლეთ უკრაინა დიდი ხნის განმავლობაში ვითარდებოდა აღმოსავლეთ უკრაინისაგან იზოლირებულ რეჟიმში, განსხვავებულ საზოგადოებრივ-პოლიტიკურ პირობებში. მისი მიწები შედიოდა ავსტრია-უნგრეთის, პოლონეთის, ჩეხეთისა და რუმინეთის შემადგენლობაში. დასავლეთ უკრაინას აქვს დამოუკიდებელი სახელმწიფოებრივი არსებობის გარკვეული გამოცდილება: აქ არსებობდა დასავლეთ უკრაინის სახალხო რესპუბლიკა (1919-1921). უკრაინული მიწების საბჭოთა კავშირის შემადგენლობაში გაერთიანებამ ისინი განვითარების საერთო რეჟიმში მოაქცია, მაგრამ იმდენად ძლიერი აღმოჩნდა განსხვავებული ისტორიის გავლენა, რომ მათ შორის არსებული კულტურული და პოლიტიკური დაახლოება საბჭოთა ხელისუფლების წლებშიც კი ვერ მოხერხდა, რამაც მთელი სიმწვავეთ იჩინა თავი უკვე დამოუკიდებელ უკრაინაში.

თავისი სპეციფიკის, აღმოსავლელელებისაგან განსხვავების დაფიქსირება, დასავლელ უკრაინელებში წარმოშობს დამოუკიდებ-

¹ Сергій Дациук. Что такое майдан. Українська Правда. 20 лютого 2014. <http://blog.prauda.com.ua/authors/datsuk/530cb8896062>

² Так кто же кормит Украину? vlasti.net Пятница, 17 октября 2014. <http://vlasti.net/news/82804>

ბლობისაკენ სწრაფვის მოტივაციას. უკრაინელი პუბლიცისტის მოწმობით, უკრაინის მიერ დამოუკიდებლობის მოპოვების შემდეგ დასავლეთის რეგიონის მცხოვრებლებს არაერთხელ განუცხადებიათ, რომ საუკეთესოდ იცხოვრებდნენ „აღმოსავლელი ძმების“ გარეშე. (იქვე) უკვე ვიზუალურ დონეზეც ფიქსირდება განსხვავება, რომელიც არსებობს დასავლეთსა და აღმოსავლეთს შორის: „ბევრი ჩვენი თანამემამულე, რომელიც იმყოფებოდა დასავლეთ უკრაინაში, გააკვირვა ახალმა, გაზიფიცირებულმა, აკურატულად მოვლილმა სოფლის სახლებმა, რომელთაც თვალითაც კი ვერ ნახავთ ჩვენს სოფლებში“ (იქვე). ცხოვრების დონეებს შორის არსებული ასეთი განსხვავება უკმაყოფილებას იწვევს აღმოსავლეთში მცხოვრებ უკრაინელებში, რადგანაც ამას უსამართლობად მიიჩნევენ.

მათი აზრით, მაშინ როცა, მოსახლეობის კეთილდღეობას უკრაინის აღმოსავლეთი ქმნის, ამ უკანასკნელის მოსახლეობა ვერ სარგებლობს მის მიერ შექმნილი სიმდიდრით, რადგანაც მისი გადანაწილება ხდება დასავლეთ რეგიონების სასარგებლოდ. აღმოსავლელების აზრით, სწორედ მათი შრომა აძლევთ დასავლელებს იმის საშუალებას, რომ მხოლოდ თავიანთ პირად კეთილდღეობაზე ხარჯონ ის რესურსები, რომლებსაც ისინი იღებენ ევროპაში საშოვარზე სიარულის შედეგად: „საშოვრიდან დაბრუნებული ადგილობრივი მცხოვრებლები აშენებს კოხტა სახლს, თავის ხარჯზე ახდენს მის გაზიფიკაციას, ხოლო მისკენ მიმავალი გზა კი გაჰყავს სახელმწიფოს იმ ფულით, რომელიც ბიუჯეტისთვის არის გადახდილი აღმოსავლეთის მიერ. ამავე ფულით ხდება სამედიცინო და საგანმანათლებლო დაწესებულებების შენახვა“ (იქვე). აღმოსავლეთ უკრაინის მცხოვრებლებში უკმაყოფილება იწვევს ისიც, რომ მათ ეკოლოგიური კატასტროფის პირობებში უწევთ არსებობა, მაშინ როცა დასავლეთ უკრაინის მოსახლეობა საკურორტო პირობებში ცხოვრობს: „ჩვენი თანამემამულენი მუშაობენ მძიმე პირობებში შავი და ფერადი მეტალურგიის საწარმოებში, ჩვენ ვცხოვრობთ ეკოლოგიური კატასტროფის პირობებში, უზრუნველყოფთ რა როგორც ჩვენი რეგიონის, ასევე მთელი უკრაინის კეთილდღეობას, ხოლო დასავლეთ უკრაინის მცხოვრებლები, რომლებიც საკურორტო პირობებში ცხოვრობენ, სარგებლობენ დოტაციისა და რეგულარული დახმარების სახით ყველა იმ მატერიალური სიკეთებით, რომელიც იწარმოება უკრაინის სამხრეთში, სამხრეთ-აღმოსავლეთსა და აღმოსავლეთში“ (იქვე).

დასავლეთ უკრაინელებში დამოუკიდებლობისაკენ სწრაფვის მო-

ტივაციის ჩამოყალიბებაში მნიშვნელოვან როლს ასრულებს ტურიზმის განვითარების მოლოდინი, რომელიც, მათი აზრით, შეიძლება ამ რეგიონის დამოუკიდებლობის მნიშვნელოვან ბაზად იქცეს. მაგრამ აღმოსავლელთა აზრით, დასავლეთ უკრაინას არც ამისათვის გააჩნია საჭირო რესურსები: „დასავლეთ უკრაინა დამოუკიდებლად ვერ შეძლებს ტურისტული ბიზნესის განვითარებას, რადგანაც ის ვერ დაფარავს ხარჯებს, რომელიც ასეთი პოლიტიკის გატარებასთან არის დაკავშირებული... იმისათვის, რომ მოიზიდო ტურისტები, საჭიროა შექმნა პირობები მათი ცხოვრებისათვის და მთელი ტურისტული ინფრასტრუქტურა. მაგრამ რომ ააშენო, საჭიროა ფული, რომლის აღებაც შეიძლება მხოლოდ უკრაინის ეკონომიკურად განვითარებულ ოლქებში – ანუ ჩვენთან. ამიტომ სანამ დაიწყებენ დასავლეთ უკრაინის დამოუკიდებლობის დეკლარირებას, ჩვენმა დასავლელმა ძმებმა უნდა იფიქრონ იმაზე, თუ ვის ფულზე ისწავლიან მათი ბავშვები“ (იქვე). ასეთი მოსაზრება უკრაინის ეკონომიკური ფუნქციონირების თავისებურებას ეფუძნება. ამ ქვეყნის ბიუჯეტი ძირითადად აღმოსავლეთის, სამხრეთის და სამხრეთ-აღმოსავლეთის ოლქების ხარჯზე ივსება. მისი დონორები არიან ღნეპროპეტროვსკის, დონეცკის, ზაპოროჟიის, ლუგანსკის, ხარკოვის ოლქები. ყველა სხვა რეგიონი ფინანსირდება სახელმწიფო ბიუჯეტის დოტაციის ხარჯზე. ყველაზე მომგებიანი დარგების – შავი და ფერადი მეტალურგიის, ქიმიური მრეწველობის, მანქანათმშენებლობის – ძირითადი საწარმოები, ნედლეულის ადგილმდებარეობის შესაბამისად, განლაგებულია ქვეყნის აღმოსავლეთსა და სამხრეთ-აღმოსავლეთში. საწარმოო პოტენციალის არაპროპორციული განაწილება განაპირობებს აგრეთვე საგადასახადო ტვირთის არაპროპორციულად განაწილებასაც – აღმოსავლეთის რეგიონების საწარმოო შესაძლებლობები იწვევს საგადასახადო ტვირთის გაზრდას ამ რეგიონებზე (იქვე).

დასავლეთ უკრაინაში მრეწველობა, რომელიც არასოდეს გამოირჩეოდა ძლიერი ეკონომიკით, ამჟამად სრული დაცემის პირობებში იმყოფება. სუსტი საწარმოო პოტენციალი განაპირობებს იმას, რომ უკრაინის დასავლეთის ოლქები არსებობენ საბიუჯეტო დოტაციის ხარჯზე. აქ არ არის მსხვილი სამრეწველო საწარმოები, ხოლო საშუალო ზომის ქარხნები, რომლებიც ოდესღაც მუშაობდნენ, ან გაჩერდნენ ან კიდევ ძლივსაა არსებობენ. სამუშაო ადგილების დეფიციტისა და ხელფასის დაბალი დონის გამო, მოსახლეობა

იძულებულია წავიდეს საშოვარზე ევროპის ქვეყნებში – ჩეხეთი, სლოვაკეთი, უნგრეთი, იტალია. სულ საზღვარგარეთ სამუშაოდ გასულია 7 მლნ. უკრაინელი, რომლებიც ძირითადად დასავლეთ უკრაინიდან არიან. უცხოეთში საშოვარზე სიარული უკრაინელებს უზრუნველყოფს საკუთარი არსებობისათვის საჭირო რესურსებით, მაგრამ უკრაინა, როგორც სახელმწიფო, აქედან სარგებელს ვერ ნახულობს. საბოლოო ჯამში უკრაინელების საზღვარგარეთ მუშაობა ემსახურება პირადად მათსა და იმ სახელმწიფოების კეთილდღეობას, სადაც ისინი მუშაობენ. ეს აძლიერებს ეკონომიკურ ტვირთს აღმოსავლეთის რეგიონებზე, რომლებმაც უნდა იმუშაონ იმისათვის, რომ შეინახონ საკუთარი თავი და დასავლეთის რეგიონებიც. დასავლეთ უკრაინის ადგილობრივი ბიუჯეტების 80% ფორმირდება სახელმწიფო ბიუჯეტიდან მიღებული ღირებულების შედეგად, ხოლო სახელმწიფო ბიუჯეტსა და საპენსიო ფონდში ეს ფული შედის შესაბამისად უკრაინის აღმოსავლეთისა და სამხრეთის რეგიონებიდან. ყოველი 6 კაპიკიდან, რომელიც გამომუშაებულია სამხრეთისა და აღმოსავლეთის მიერ, 4 კაპიკი მიდის დასავლეთში, ერთი რჩება ცენტრში და მხოლოდ ერთი კაპიკი ხმარდება საკუთარი რეგიონის განვითარებას (იქვე).

სასურსათო თვალსაზრისითაც, დასავლეთ უკრაინა ქვეყნის სამხრეთსა და აღმოსავლეთის რეგიონებზეა დამოკიდებული. ვინაიდან აქ ზორბლის საკვები ჯიშების მოყვანა არ არის მიზანშეწონილი, მოჰყავთ ისეთი ჯიშები, რომლებიც ადგილობრივი მეცხოველეობისათვის არის საჭირო. მაგრამ აქ ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ ისევე, როგორც მთელ უკრაინაში, დასავლეთშიც მეცხოველეობა განადგურებულია. დასავლეთ უკრაინის სოფლის მეურნეობის საფუძველია შაქრის ჭარხლის წარმოება, მაგრამ სსრკ-ს დანგრევის დროიდან, მოთხოვნა შაქრის ჭარხალზე შემცირდა, რამაც უარყოფითად იმოქმედა შესაბამისი წარმოების განვითარებაზე. ამიტომ ქვეყნის სურსათით უზრუნველყოფის ფუნქცია კვლავ უკრაინის სამხრეთსა და აღმოსავლეთის რეგიონებზე მოდის (იქვე).

ასეთმა კულტურულმა და სოციალურ-ეკონომიკურმა განსხვავებამ გამოიწვია ის, რომ ქვეყნის სხვადასხვა ნაწილმა განსხვავებული რეაგირება მოახდინა მთავრობის გადაწყვეტილებაზე — დროებით შეეჩერებინა ევროკავშირთან ასოცირების ხელშეკრულებაზე ხელისმოწერა.

„მაიდანის“ გენეზისისა და განვითარების ქრონოლოგია

უკრაინის მაიდანი წარმოიშვა და განვითარდა სახელმწიფოსა და საზოგადოების ერთი ნაწილის მწვავე დაპირისპირების პირობებში. მას ბიძგი მისცა უკრაინის მთავრობის გადაწყვეტილებამ, დროებით შეეჩერებინა ხელმოწერა ევროპასთან ასოცირების ხელშეკრულებაზე. ამის საპასუხოდ ხელმოწერის მომხრეებმა, მიუხედავად იმისა, რომ ეს აკრძალული იყო სასამართლოს მიერ, 2013 წლის 21 ნოემბერს კარვები გაშალეს ევროპის მოედანზე. მათ მიერ სასამართლოს გადაწყვეტილების უგულებელყოფამ გამოიწვია მილიციის ჩარევა, რომელიც, სასამართლოს ნების აღსრულების მიზნით, შეეცადა გაეწმინდა მოედანი პროტესტის მონაწილეებისაგან. 22 ნოემბერს სამართალდამცავთა უშედეგო მცდელობას, დაეშალა კარვების ქალაქი, მოჰყვა პირველი შეტაკება მომიტინგეებსა და მილიციას შორის. ეს გადაიქცა დეტონატორად საპროტესტო აქციების გავრცელებისათვის ქვეყნის სხვადასხვა რეგიონში. აღსანიშნავია, რომ ისინი არც მრავალრიცხოვნებით გამოიჩინოდნენ და არც განსაკუთრებული სიმწვავეით. ყველაზე მრავალრიცხოვანი მიტინგი გაიმართა ლვოვში — 2000 კაცის შემადგენლობით, ხოლო ყველაზე მცირერიცხოვანი ხარკოვში — 50 კაცი. მიტინგებში მონაწილეთა რაოდენობა ძირითადად ასეულობით ადამიანს არ აღემატებოდა.³

მაიდანი, რომელიც ჩაისახა, როგორც პასიური პროტესტის ფორმა, 24 ნოემბრიდან უკვე აქტიურსა და შემტევ ხასიათს იძენს, თანდათანობით საკუთარ ხელში იღებს ინიციატივას და სახელისუფლებო ძალებს აყენებს ისეთ პირობებში, რომ ეს უკანასკნელნი იძულებულნი ხდებიან, გამოიყენონ ძალა პროტესტის მონაწილეთა წინააღმდეგ, რათა უზრუნველყონ სახელმწიფო სტრუქტურების მიერ მათზე დაკისრებული კონსტიტუციური მოვალეობების შესრულება. სახელმწიფოს მიერ ძალის ასეთი იძულებითი გამოყენება უარყოფით რეზონანსს იწვევდა საერთაშორისო საზოგადოებაში, რომელიც აშკარად უჭერდა მხარს მაიდანს. უკრაინის ხელისუფლება, რომელიც თავად იყო ევროპაზე ორიენტირებული, ასეთ პირობებებში იძულებული ხდება, თანდათანობით შეამციროს მაიდანისათვის წინააღმდეგობის გაწევა და საბოლოოდ შეწყვიტოს ის, რასაც შედეგად მოჰყვა სახელმწიფო გადატრიალება და ხელისუფლების ლეგიტიმურობის კრიზისი, რამაც ბიძგი მისცა სახელმწიფო-

³ Хронология Евромайдана <https://ru.wikipedia.org>

ფოს დაშლის პროცესის დაწყებას.

მაიდანის ისტორიის დასაწყისშივე იკვეთება ოპოზიციის მისწრაფება ხელისუფლების დაუფლებისაკენ. ასეთი გარდატეხა მის აქტიურობაში დაიწყო 24 ნოემბერს და გაგრძელდა მაიდანის მთელი ხანმოკლე ისტორიის მანძილზე, სანამ მის ხელში არ გადავიდა მთელი ხელისუფლება. ამ დღეს არა მხოლოდ მკვეთრად გაიზარდა, როგორც პროტესტის მონაწილეთა აქტიურობა და გაფართოვდა პროტესტის გეოგრაფია, არამედ მაიდანმა მიიღო აგრეთვე შემტევი და ძალადობრივი ხასიათი, გაჩნდა აჯანყების პირველი ნიშნებიც.

ყველაფერი დაიწყო მშვიდობიანი აქციით. 24 ნოემბერს კიევში ჩატარდა მრავალათასიანი მსვლელობა და მიტინგი დამოუკიდებლობის მოედანზე. მიტინგის ორგანიზატორთა აზრით, მასში მონაწილეობდა 100 000, ხოლო პოლიციის მონაცემებით – 50 000 ადამიანი. მასზე გამოცხადდა უვადო აქციის დაწყება და მიიღეს „სახალხო ვეჩეს“ რეზოლუცია, რომლითაც ითხოვდნენ მთავრობის გადაყენებას (ნაციონალური ინტერესების დაცვისათვის), ევროინტეგრაციის კურსის განახლებას, ვილნიუსის სამიტზე ასოციაციის შესახებ ხელის მოწერას და სხვ. (იქვე).

24 ნოემბერს გამოიკვეთა აგრესია აქციის მონაწილეთა მხრიდან, რომლებიც პირველად შეეცადნენ, არა მხოლოდ ხელი შეეშალათ, არამედ საკუთარი კონტროლისათვის დაექვემდებარებინათ სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოების საქმიანობა. ხელისუფლების ხელში ჩაგდების პირველი მცდელობა ბერკუტის მიერ წინააღმდეგობის გაწევის შედეგად ჩაიშალა. მიტინგის შემდეგ, დემონსტრანტთა ნაწილი — ძირითადად პარტია „თავისუფლების“ მომხრეები — შეეცადნენ, რომ შეჭრილიყვნენ მინისტრთა კაბინეტის შენობაში. მაგრამ მათ წინააღმდეგობა გაუწიეს ბერკუტის სპეცრაზმელებმა, რომლებმაც გამოიყენეს ხელჯოხები და გაზი. თავის მხრივ პროტესტის მონაწილეებმაც გამოიყენეს გაზი და ისროლეს რამდენიმე ასაფეთქებელი პაკეტი. მილიციის ერთ-ერთ თანამშრომელს თავი გაუტეხეს რკინის მილით. ამის შემდეგ მაიდანის აქტიურობა სუსტდება — ყველანი ელოდებიან ვილნიუსის სამიტის შედეგებს. დამდამობით კარვების ქალაქში მუდმივად რჩებოდა მცირე რაოდენობის ახალგაზრდობა.

მაიდანის დასაწყისშივე დაუჭირა მხარი ზოგიერთმა უცხოელმა პოლიტიკურმა მოღვაწემ, რომლებიც არა მხოლოდ სტუმრობდნენ, არამედ მონაწილეობდნენ კიდევ მაიდანის მიერ მოწყობილ ზოგი-

ერთ აქციაში. მაგალითად, მოლოდინის რეჟიმში მყოფ მაიდანს ესტუმრა ლიტვის სეიმის თავმჯდომარე ლ. გრაუჟინენე (იქვე).

მაიდანმა თავიდანვე წარმოაჩინა მის რიგით შემადგენლობასა და პოლიტიკურ ლიდერებს შორის არსებული უნდობლობა, რამაც მაიდანის დროებითი გაყოფა გამოიწვია. 24 ნოემბერს, იმის გამო, რომ პროტესტის მონაწილეებს არ სურდათ პოლიტიკოსების ხილვა, პარტიების კარვები გაიშალა ევროპის მოედანზე, ხოლო საზოგადოებისა — დამოუკიდებლობის მოედანზე. ეს ფაქტი კარგად გვიჩვენებს მაიდანის სოციალურ ძირებს, თავად მაიდანის მონაწილეებს შორის არსებულ წინააღმდეგობას და რაც ყველაზე საგულისხმოა — იმას, რომ ხალხი არ ენდობოდა არა მხოლოდ მთავრობის მომხრე პოლიტიკოსებს, არამედ პოლიტიკური ელიტის იმ ნაწილსაც, რომელიც ოპოზიციაში გადავიდა და მაიდანის ლიდერებად მოგვევლინა. ეს გაყოფა დიდხანს არ გაგრძელებულა. 26 ნოემბერს ორივე მიტინგი გაერთიანდა, ხოლო ოპოზიციის ლიდერებმა და კარვების ქალაქის ორგანიზატორებმა განაცხადეს, რომ ისინი ერთიანნი იყვნენ. იულია ტიმოშენკომ მოუწოდა ხალხს, რომ მაიდანთან მოემორებინათ პარტიული სიმბოლიკა. მაიდანს უნდა გაგრძელებულიყო 2013 წლის 1 დეკემბრამდე. ამ დღეს ოპოზიციის ლიდერებმა დანიშნეს დამამთავრებელი აქცია, რომლითაც უნდა დამთავრებულიყო პირველი ფაზა (იქვე).

30 ნოემბერს ღამის 4 საათზე მილიციამ მოითხოვა მაიდანის დაშლა, რომელიც ახალი წლისათვის უნდა მოემზადებინათ. ამ მოთხოვნას მომიტინგეები არ დაეთანხმნენ. შედეგად მოხდა მათი დარბევა, რაც, მილიციის მონაცემების მიხედვით, მომიტინგეთა მხრიდან წესრიგის დამცველების მიმართ მიმართული აგრესიის შედეგი იყო. განსაკუთრებული აგრესიულობით გამოირჩეოდა „მემარჯვენე სექტორი“, რომლის საიტიც „ბანდერელი“ ამ დროს წერდა, რომ „მემარჯვენე სექტორმა“ გამძაფრებული წინააღმდეგობა გაუწია ბერკუტს. ამის მიუხედავად, ქსელში ხვდება მხოლოდ დემონსტრანტების ცემის ფაქტები. მასმედია მოსახლეობის ხელისუფლებისადმი საწინააღმდეგო განწყობის გაძლიერების მიზნით, მხოლოდ წესრიგის დამცველების მხრიდან განხორციელებული ძალადობის ფაქტებს აშუქებდა. სწორედ ამაზე მოუთითებს ის ფაქტი, რომ პირველი სიუჟეტი, რომელშიც ნაჩვენებია პროვოკაციები მემარჯვენე ორგანიზაციების აქტივისტების მხრიდან, გამოჩნდა მხოლოდ 30 ნოემბერს, დღისით, და გაგრძელდა მხოლოდ

30 წამის განმავლობაში. ხოლო ის, თუ რა ხდებოდა მოედანზე მოვლენათა განვითარების დასაწყისში, არ იქნა ნაჩვენები. მაიდანის ძალის გამოყენებით დაშლამ გამოიწვია ფორმალური მოტივაციის წარმოშობა „ეროვნული წინააღმდეგობის შტაბის“ შექმნისა და მაიდანის აქტივისტების ახალი აგრესიის განსახორციელებლად, რაც 1 დეკემბერს სამთავრობო დაწესებულებებზე თავდასხმით და ახალი ტალღის აგორებით გამოიხატა (იქვე).

30 ნოემბერს პროტესტის ახალ აქციას საფუძველი ჩაუყარა ამავე დღეს მიხაილოვის მოედანზე დაწყებულმა მიტინგმა, რომელზედაც, სვადასხვა მონაცემებით, შეიკრიბა 10-დან 15 ათასამდე ადამიანი. მიტინგის დაწყებამდე, ოპოზიციის ლიდერები არსენ იაცენიუკი, ვიტალი კლიჩკო და ოლეგ ტიაგნიბოკი შეხვდნენ ევროკავშირის წარმომადგენლებს. მიტინგზე წამოაყენეს მოთხოვნები, რომელთაგანაც მთავარი იყო პრეზიდენტ იანუკოვიჩის გადადგომა, შინაგან საქმეთა მინისტრის ვიტალი ზახარჩენკოსა და მთელი რიგი ოლქების „ბერკუტის“ მეთაურების პასუხისმგებლობაში მიცემა, რომლებმაც ძალა გამოიყენეს მომიტინგეების წინააღმდეგ. მიტინგზე იაცენიუკმა ხალხს მოუწოდა საგაფიცვო კომიტეტების შექმნისაკენ და უკრაინის პრეზიდენტისა და მთავრობის ვადამდელი გადადგომის მიზნით საერთო ეროვნული გაფიცვის გამოცხადებისაკენ. მიხეილის მოედანზე იწყება თვითდაცვის რაზმების შექმნა.

30 ნოემბერს ევრომაიდანის დაშლამ ძლიერი რეზონანსი ჰპოვა რეგიონებში. რეგიონალურმა წარმომადგენლობითმა ორგანოებმა მიიღეს ერთმანეთისაგან განსხვავებული რეზოლუციები – ზოგი მხარს უჭერდა მთავრობას, ზოგი კი ოპოზიციას. მთავრობის მხარდამჭერთაგან ყველაზე უფრო რადიკალურობით გამოირჩეოდა ყირიმის ავტონომიური რესპუბლიკის უზენაესი საბჭო, რომელმაც არა მხოლოდ სრული მხარდაჭერა გამოუცხადა ევროინტეგრაციის კურსის შეჩერებას, არამედ ოპოზიციის მოქმედება შეაფასა, როგორც დესტრუქციული და გამოვიდა მოწოდებით რუსეთთან მეგობრული კავშირების განმტკიცებისკენ. ის მთავრობისგან მოითხოვდა წესრიგის დამყარებას, ხოლო საჭიროების შემთხვევაში — საგანგებო მდგომარეობის შემოღებასაც. ყირიმის ავტონომიური რესპუბლიკის უზენაესი საბჭოს პრეზიდენტმა კი გამოაცხადა, რომ რეგიონის ავტონომიას ემუქრებდა საფრთხე და მის მცხოვრებლებს მოუწოდა, მზად ყოფილიყვნენ ავტონომიის დასაცავად. დონეცკის საოლქო სახელმწიფო ადმინისტრაციის თავმჯდომარემ განაცხადა

,რომ პრეზიდენტი კანონიერად იყო არჩეული და დონბასი დაიცავდა თავის არჩევანს. დონეცკის საქალაქო საბჭომ დაგმო ძალის გამოყენება ევრომაიდანის მონაწილეების წინააღმდეგ, მაგრამ ამავე დროს გამოხატა შეშფოთება მაიდანის მიერ საერთო ეროვნული პოლიტიკური გაფიცვისაკენ მოწოდების გამო (იქვე).

განსხვავებული პოზიცია დაიკავეს დასავლეთ უკრაინაში. იმ-იერკარპატების საოლქო საბჭომ მხარი დაუჭირა ევრომაიდანის მონაწილეებს, ხოლო ევრომაიდნის დაშლას კი დანაშაული უწოდა. მან მოითხოვა მთავრობის გადადგომა, ხოლო მოქალაქეთა წინააღმდეგ ძალადობრივი მეთოდების გამოყენების შემთხვევაში სამოქალაქო დაუმორჩილებლობისა და უკრაინის საერთო გაფიცვაში მონაწილეობის უფლება დაითოვა. ივანოვო-ფრანკოვსკის საოლქო საბჭომ დაგმო 30 ნოემბერს ევრომაიდანის დაშლა და ევროკავშირსა და აშშ-ს მოუწოდა, რომ სანქციები დაეწესებინა უკრაინული ხელისუფლების წინააღმდეგ. მან აგრეთვე უნდობლობა გამოუცხადა საოლქო სახელმწიფო ადმინისტრაციას და მიიღო გადაწყვეტილება მისთვის დელეგირებული უფლებამოსილებების გამოთხოვის შესახებ. კიევის საოლქო საბჭომ თავის გადაწყვეტილებით დაგმო ევრომაიდანზე მილიციის მოქმედებები. ლვოვის საოლქო საბჭომ, ივანოვო-ფრანკოვსკის მსგავსად, საოლქო სახელმწიფო ადმინისტრაციას ჩამოართვა მისთვის დელეგირებული უფლებამოსილებები. ლვოვის მერმა ანდრეი სადოვიმ განაცხადა, რომ არ დაუშვებდა ევრომაიდანის დარბევას ლვოვში და დაგმო ბერკუტის ძალადობრივი მოქმედება კიევში. ლვოვის საქალაქო საბჭოში კი რეგიონების პარტიის ფრაქციამ შეწყვიტა არსებობა.

ოდესის ოლქში ოდესის საქალაქო საბჭომ მოუწოდა ხალხს, რომ თავი შეეკავებინათ რადიკალური განცხადებებისაგან, ხოლო პრეზიდენტს — მიეღო ზომები სიტუაციის სტაბილიზაციისათვის და გაეთვალისწინებინა ხალხის აზრი საგარეო ეკონომიკური გადაწყვეტილების მიღების დროს. საბჭო პოლიტიკური პარტიებისგან მოითხოვდა ხელისუფლებასთან ცივილიზებული დიალოგის წარმოებას.

ტერნოპოლის საოლქო საბჭომ უნდობლობა გამოხატა ტერნოპოლის საოლქო სახელმწიფო ადმინისტრაციის მიმართ და მოითხოვა მილიციის განსაკუთრებული დანიშნულების რაზმების ლიკვიდაცია. ხარკოვის ოლქში ხარკოვის საოლქო საბჭომ მხარი დაუჭირა უკრაინელი ხალხის მისწრაფებას, შეერთებოდნენ ევროპის საზოგადოებას, რომელსაც ახასიათებს ცხოვრების მაღალი

დონე, დემოკრატია და კანონის პატივისცემა, აგრეთვე — ზომიერსა და თანამიმდევრულ ზომებს, რომელსაც ამ მიმართულებით იღებდა უკრაინის პრეზიდენტი და მთავრობა. მან აღიარა ადამიანების მიერ ნების თავისუფლად გამოხატვისა და მშვიდობიანი შეკრების უფლება, მაგრამ ამავე დროს დაგმო ოპოზიციის მოქმედებები, რომელიც სახელმწიფოში სოციალურ დაძაბულობის გამოწვევაზე იყო მიმართული (იქვე).

1 დეკემბერს, კიევში, ოპოზიციის კოლონა გაემართა მიხაილოვის მოედნიდან ჯერ შევჩენკოს პარკის, ხოლო შემდეგ კი დამოუკიდებლობის მოედნისაკენ, რომელიც მათ ყოველგვარი წინააღმდეგობის გარეშე დაიკავეს: მილიციამ უბრძოლველად დაუთმო მათ მოედანი, რომელიც მომზადებული იყო ახალი წლის შესახვედრად. ამ აქციაში მონაწილეობას იღებდნენ აგრეთვე ევროპელი დიპლომატები, ევროპარლამენტარები და სხვა უცხოელი პოლიტიკური მოღვაწეები. მსვლელობის პროცესში კოლონის რაოდენობა 100 ათასამდე გაიზარდა. მიუხედავად იმისა, რომ მიტინგის ორგანიზატორებმა განაცხადეს, რომ მიტინგი, რომელსაც უწოდეს „სახალხო ვეჩე“, არ გასცდებოდა თავისუფლების მოედანს, მიტინგის მსვლელობის პროცესში მემარჯვენე აქტივისტებმა იერიში განახორციელეს პრეზიდენტის ადმინისტრაციაზე მისი დაუფლების მიზნით, რომლის დროსაც ძალა გამოიყენეს უიარაღო შინაგანი ჯარის მებრძოლთა წინააღმდეგ. იერიშის მოგერიება შესაძლებელი გახდა მხოლოდ ბერკუტის გამოძახების შემდეგ.

მიუხედავად იმისა, რომ მემარჯვენე ორგანიზაციის წარმომადგენლები პირდაპირ აცხადებდნენ, რომ სწორედ ისინი იღებდნენ მონაწილეობას პრეზიდენტის ადმინისტრაციის შტურმში, ოპოზიციის ლიდერებმა თავიდან ეს მოვლენა მთავრობის პროვოკაციად მონათლეს, მაგრამ მალევე დაიწყეს შტურმის მონაწილეების დაცვა და მათი პატიმრობიდან განთავისუფლების მოთხოვნა. რეალურად ეს ნიშნავდა ოპოზიციის ლიდერების მხრიდან ძალადობრივი მოქმედებების მხარდაჭერასა და წახალისებას. იმავე დღეს ოპოზიციამ დაიწყო სახელმწიფო ორგანოების შენობების დაკავება, რაც სამართლებრივ პირობებს ქმნიდა მთავრობის მიერ საგანგებო მდგომარეობის გამოცხადებისათვის, მაგრამ იანუკოვიჩის მთავრობამ ასეთი ნაბიჯის გადაღმა ვერ გაბედა. დაახლოებით პირველი საათისათვის, მემარჯვენე სექტორის აქტივისტებმა დაიკავეს კიევის სახელმწიფო საქალაქო ადმინისტრაციის შენობა, სადაც განთავსებული იყო,

აგრეთვე, კიევის საქალაქო საბჭო. იმავე დღეს მათ დაიკავეს პროფკავშირების სახლი, ხოლო 2 დეკემბერს — ოქტომბრის სასახლე. მთავრობა იძულებულია, გადავიდეს თავდაცვის რეჟიმზე, რათა თავი დაიცვას მაიდნის აქტივისტების აგრესიისაგან. ამ მიზნით კიევში შემოიყვანეს შინაგანი ჯარის 100 მოსამსახურე, რომლებიც სახელმწიფო დაწესებულებების ადმინისტრაციული შენობების გასწვრივ განალაგეს. ამავე დღოს მაიდანზე აგებენ ბარიკადებს შტურმისაგან თავის დასაცავად და ქმნიან თავდაცვის რაზმებს (იქვე).

უკრაინაში განვითარებული მოვლენები თავიდანვე მოექცა საერთაშორისო საზოგადოებრიობის ყურადღების ცენტრში. კიევში ჩამოვიდა ევროკავშირის უმაღლესი წარმომადგენელი საერთაშორისო საქმეებში და უსაფრთხოების პოლიტიკაში ქრისტინ ეშტონი, რომელიც შეხვდა ვ. იანუკოვიჩს და შეატყობინა გაერთიანებული ევროპის აზრი, რომ ყველა საკითხი უნდა გადაწყვეტილიყო მშვიდობიანად. მაგრამ პრობლემის ასეთი გადაწყვეტა საჭიროებდა ორივე დაპირისპირებული მხარის თანამშრომლობას, რაც შეუძლებელი იყო მემარჯვენე სექტორის შეურიგებლობისა და აგრესიულობის გამო; ამასთანავე, იგი სათანადო წინააღმდეგობას არ აწყდებოდა არც ოპოზიციის და არც ევროკავშირის მხრიდან. მათი პოზიცია, პირიქით, ხელს უწყობდა მემარჯვენეების აგრესიულობის გაძლიერებას და მთავრობის მიერ წინააღმდეგობის გაწევის უნარის დასუსტებას. კიევში ჩამოვიდა აგრეთვე აშშ-ის სახელმწიფო მდივნის მოადგილე ვიქტორია ნურლანდი. საერთაშორისო ძალისხმევის შედეგად გადაწყდა „მრგვალი მაგიდის“ გამართვა ხელისუფლებასა და ოპოზიციას შორის.

მთავრობასთან დაპირისპირების პროცესში მიმდინარეობს მაიდნის ორგანიზაციული და პოლიტიკური განვითარება. იქმნება მისი საკოორდინაციო საბჭო, ყალიბდება თავდაცვის რაზმები საკუთარი მეთაურებითურთ, ხოლო 22 დეკემბერს ჩატარებულ მორიგ ვეჩეზე გამოცხადდა სახალხო გაერთიანება „მაიდანის“ შექმნა. მაიდანი ჩამოყალიბდა ორგანიზაციად საკუთარი მართვის ორგანოებითა და საზოგადოებრივ-პოლიტიკური სტატუსით, როგორც რეალური ძალისა და გავლენის ცენტრი, სახელმწიფოსადმი დაპირისპირებული კარგად ორგანიზებული და კოორდინირებული ძალა, რომელიც აშკარად სარგებლობდა საერთაშორისო მხარდაჭერით, რაც აძლიერებდა მის ლეგიტიმაციას და როგორც მორალურად, ასევე პოლიტიკურად აძლიერებდა მას.

ხელისუფლება სულ უფრო მეტად კარგავდა სიტუაციაზე კონ-

ტროლს. ქვეყანაში მკვიდრდებოდა უკონტროლობა და ძალადობა. ასეთ პირობებში, საკუთარ ხელში ინიციატივის აღებისა და სიტუაციის შემობრუნების მიზნით, მთავრობა შეეცადა შეეცვლა კანონმდებლობა. 2014 წლის 16 იანვარს პარლამენტმა მიიღო კანონები, რომლებიც მიმართული იყო უკრაინაში ძალადობის ტალღის შემცირებისა და წესრიგის აღდგენისაკენ. ახალი კანონების მიღებამ პროტესტისა და ძალადობის ახალი ტალღის აგორება გამოიწვია. 19 იანვარს ჩატარებულმა ვეჩემ 16 იანვრის კანონები დიქტატურის დამყარების მცდელობად გამოაცხადა. მან მოითხოვა სახალხო მთავრობის შექმნა და რიგგარეშე საპარლამენტო არჩევნების ჩატარება. ამას თან მოჰყვა სამთავრობო დაწესებულებების ბლოკირების ახალი ტალღის აგორება. შეჯახებები დაიწყო მას შემდეგ, რაც მილიციამ აღკვეთა ოპოზიციის მხრიდან უზენაესი რადის დაბლოკვის მცდელობა, რომლებიც 16 იანვარს მიღებული კანონების გაუქმებას მოითხოვდნენ. იმავე დღის სამი საათისათვის აქტივისტების ორმა ჯგუფმა გაარღვია დაცვის კორდონი და შტურმით აიღო სამთავრობო კვარტალი (იქვე).

თებერვალში ხელისუფლება საბოლოოდ კარგავს წინააღმდეგობის გაწევის უნარს და სიტუაციის კონტროლი მთლიანად გადადის მაიდანის ხელში. 19 თებერვალს ოპოზიციამ დაიკავა მთავარი ფოსტამტი, კონსერვატორია და რადიოს სახელმწიფო კომიტეტი. 21 თებერვალს უკრაინის შსს-ის ცნობით, მაიდანის აქტივისტებმა კვლავ დაარღვიეს დაზავება და ცეცხლი გაუხსნეს შსს-ის თანამშრომლებს. ასეთი დაპირისპირების ფონზე სიტუაციის განმუხტვის უკანასკნელ მცდელობას წარმოადგენდა, ერთი მხრივ, ვიქტორ იანუკოვიჩის, ხოლო, მეორე მხრივ, ოპოზიციის ლიდერების – ვიტალი კლიჩკოს, არსენი იაცენიუკისა და ოლეგ ტიაგნიბოკის მიერ ხელმოწერილი შეთანხმება „უკრაინის პოლიტიკური კრიზისის დარეგულირების შესახებ“. ეს დოკუმენტი შეიქმნა პრეზიდენტსა და ოპოზიციას შორის ევროკავშირისა და რუსეთის შუამავლობით მიმდინარე მოლაპარაკებების შედეგად და ითვალისწინებდა 2004 წლის კონსტიტუციაზე დაბრუნებას ანუ საპარლამენტო-საპრეზიდენტო მმართველობის ფორმაზე გადასვლას, სამთავრობო ძალების გაყვანას კიევიდან და ოპოზიციის მიერ იარაღის ჩაბარებას.

ხელის მოწერის მოწმეებად გამოვიდნენ გერმანიისა და პოლონეთის საგარეო საქმეთა მინისტრები და საფრანგეთის საგარეო საქმეთა სამინისტროს კონტინენტური ევროპის დეპარტამენტის ხელმძ-

ღვანელი. ამასთან, უზენაესმა რადამ მიიღო დადგენილება ყველა დაკავებულის გათავისუფლებისა და 2004 წლის კონსტიტუციაზე დაბრუნების შესახებ. ბერკუტმა და შსს-ის ქვედანაყოფებმა დატოვეს კიევი (იქვე). შექმნილ სიტუაციაში ეს იყო ხელისუფლების ნებაყოფლობითი განიარაღება შეტევაზე გადმოსული შეიარაღებული ოპოზიციის წინაშე. ოპოზიციის ყველა მოთხოვნა შესრულებული იყო და ამ უკანასკნელის რეალური სურვილის შემთხვევაში, მოვლენები მშვიდობიანი გზით განვითარდებოდა, მაგრამ ოპოზიციას არაფრის დათმობა არ სურდა. როგორც მოვლენების განვითარებამ გამოამჟღავნა, ოპოზიცია არ აპირებდა შეთანხმებას, მას სურდა, ერთპიროვნულად დაუფლებოდა ხელისუფლებას. ასეთ პირობებში მოხდა ხელისუფლების განიარაღება შეიარაღებული ოპოზიციის წინაშე, რომელმაც დაუყონებლივ ისარგებლა ამით და საკუთარ კონტროლს დაუმორჩილა სახელმწიფო სტრუქტურები.

მაიდანის ახალი მოთხოვნით, თუ იანუკოვიჩი არ გადადგებოდა 22 თებერვლის 10 საათამდე, ხალხი შეიარაღებულ შეტევაზე გადავიდოდა.⁴ ასეთი ფონი ხელსაყრელ პირობებს ქმნიდა მემარჯვენე სექტორის აქტიურობისათვის, რომელმაც ასევე არ მიიღო ოპოზიციასა და ხელისუფლებას შორის გაფორმებული შეთანხმება. ის უკმაყოფილო იყო იმით, რომ მასში არ იყო გათვალისწინებული იანუკოვიჩის დაუყონებლივი გადადგომა და რადის დათხოვნა. მემარჯვენე სექტორი მაიდანის მსგავსად იმუქრებოდა, რომ თუ პრეზიდენტი დაუყონებლივ არ გადადგებოდა, მაშინ ის შტურმით აიღებდა პრეზიდენტის ადმინისტრაციასა და უზენაეს რადას. გარდა ამისა, მას არ აწყობდა რეფორმების თანდათანობით განხორციელება, რაც დოკუმენტით იყო გათვალისწინებული და სხვ. მემარჯვენე სექტორის ლიდერმა დიმიტრი იაროშმა ამ დოკუმენტს მორიგი თვალის ახვევა უწოდა და უარი განაცხადა მის შესრულებაზე.

22 თებერვლის ღამით, ევრომაიდანის აქტივისტებმა დაიკავეს სამთავრობო კვარტალი, რომელიც დატოვებული ჰქონდათ სამართალდამცავებს, და თავის კონტროლს დაუქვემდებარეს უზენაესი რადის, პრეზიდენტის ადმინისტრაციის, მინისტრთა კაბინეტის და შსს-ს შენობები და მოითხოვეს იანუკოვიჩის დაუყონებლივი გადაყენება. ვლადიმერ პუტინის მოწმობით, იანუკოვიჩი ენდობოდა ოპოზიციასთან დადებულ შეთანხმებას, რომლის გარანტიორებიც

⁴ Майдан освистил лидеров оппозиции и дал Януковичу время до утра <http://politozar.net/show-13552-maydan-osvistal-liderov-oppozicii-i-dal-yanoko0>

ევროპელი მინისტრები იყვნენ და ამიტომ გადაწყვიტა კიევის დატოვება და ხარკოვში წასვლა კონფერენციაზე დასასწრებად. მისი რწმენა, რომ დადებული ხელშეკრულება არ დაირღვეოდა, იმდენად ძლიერი იყო, რომ მან მილიციაც კი გამოიყვანა კიევიდან. პუტინს კი ასეთი მოქმედება შექმნილ სიტუაციაში გაუმართლებლად მიაჩნდა. ამ უკანასკნელის მოლოდინი გამართლდა: შეთანხმების არსებობის მიუხედავად, მეორე დღესვე, როგორც კი იანუკოვიჩმა დატოვა კიევი, ოპოზიციამ შეიარაღებული ძალის გამოყენებით დაიკავა მთავრობის ადმინისტრაციული შენობები.⁵

იმავლე 22 თებერვალს სახალხო დეპუტატმა, პარტია ბატკივჩინის წევრმა, ევრომაიდანის კომენდანტმა ანდრეი პარუბიმ გამოაცხადა, რომ სამთავრობო კვარტალი, უზენაესი რადა, პრეზიდენტის ადმინისტრაცია, მინისტრთა კაბინეტი და შსს გადავიდა მაიდანის კონტროლის ქვეშ, მილიციას კი მისცა წინადადება, რომ სამთავრობო კვარტალსა და კიევში კონტროლი მაიდნელებთან ერთად განეხორციელებინა. მისი განცხადების თანახმად, კიევის კონტროლი გადავიდა სამხედრო შტაბის ხელში, რომელიც არ დაუშვებდა რაიმე მოქმედებას მასთან შეთანხმების გარეშე.

ყოველივე ამას შედეგად მოჰყვა იანუკოვიჩის უკანონო (კონსტიტუციის მიხედვით, მისი გადაყენება შესაძლებელი იყო მხოლოდ იმპიჩმენტით) გადაყენება დაკავებული თანამდებობიდან, რასაც საფუძვლად დაუდეს ბრალდება, რომ თითქოს მან საკუთარი ნებით აარიდა თავისი მოვალეობის შესრულებას; უზენაესი რადის ხელმძღვანელობის გადადგომა და უმაღლესი სამთავრობო პოსტების დაკავება ოპოზიციის წარმომადგენლების მიერ. ამის შემდეგ იწყება უკრაინის ტერიტორიული მთლიანობის რღვევისა და ტერიტორიების დაკარგვის პროცესი, სამოქალაქო ომი და ქვეყნის სახელმწიფოებრიობისა და ეკონომიკის ნგრევა. ეს იყო პოლიტიკური პროცესის დემოკრატიული და კონსტიტუციური საზღვრებიდან გამოსვლისათვის გადახდილი ფასი.

მაიდანის წარმოშობის მთავარი ფაქტორი იყო ფრუსტრაცია, რაც უკრაინის საზოგადოების ერთ ნაწილში წარმოშვა მთავრობის მოულოდნელმა გადაწყვეტილებამ, დროებით შეეჩერებინა ასოცირების ხელშეკრულებაზე ხელმოწერა, მისი უარყოფითი შედეგების თავიდან აშორების გზების მიგნების მიზნით. ასოცირების ხელშეკრულებაზე

⁵ Путин на Валдае: «Это не я – вся Россия. Это для меня Россия вся жизнь. http://www.trud.ru/article/24-10-2014/1318910_putin_na_valdae_eto_ne_ja_vsia_rossia_eto_dlia_menja

ხელმოწერა დაკავშირებული იყო იმედთან, რომ ევროკავშირის საშუალებით უკრაინა სწრაფად განვითარდებოდა, ამაღლდებოდა მატერიალური ცხოვრების დონე და დამკვიდრდებოდა ცხოვრების ევროპული სტანდარტები. ასეთი მოლოდინი უფრო გრძნობად-ემოციურ ხასიათს ატარებდა ვიდრე რაციონალურს, ამიტომ მთავრობის გადაწყვეტილებამ გამოიწვია ძლიერი ვნებათა ღელვა ხელმოწერის მომხრეებს შორის. სავარაუდოდ, ასეთი იმედგაცრუება ხელისუფლების დამხობით მაინც არ დამთავრდებოდა, რომ წინასწარ არ არსებულიყო ხელისუფლების შეცვლის გეგმა. მაიდანის მთელი მსვლელობა და განვითარება წინასწარ მომზადებულის შთაბეჭდილებას ტოვებს. ამ აზრს ამტკიცებს უკრაინის უშიშროების სამსახურის ქცევაც, რომლის შეიარაღებულმა თანამშრომლებმა „ბატკივშჩინის“ პარტიის ოფისში ჩაატარეს ჩხრეკვა და მოახდინეს სერვერის კონფისკაცია. 31 იანვარს უკრაინის შსს-მ გააკეთა განცხადება, სადაც აღნიშნა, რომ 2013 წლის ნოემბრიდან მოყოლებული, პროტესტები იყო არა სტიქიური, არამედ წინასწარ დაგეგმილი, განვითარების ძალისმიერი სცენარის ჩათვლით. სამინისტროს აზრით, ამაზე მეტყველებდა „ბატკივშჩინას“ სერვერებიდან ამოღებული მასალები. უკრაინის უშიშროების სამსახურმა სისხლის სამართლის საქმე აღძრა სახელმწიფო ხელისუფლების ხელში ჩაგდების ფაქტთან დაკავშირებით.⁶

მაიდანს მხარს უჭერდა აშშ და ევროკავშირიც, რაც მისი ლეგიტიმაციის გაძლიერებასა და მთავრობის გაეგნის დასუსტებას უწყობდა ხელს. 1 თებერვალს კლიჩკომ და იაცენიუკმა მონაწილეობა მიიღეს მიუნჰენის კონფერენციაში, სადაც შეხვდნენ ჯონ კერის და ევროპის ხელმძღვანელებს. გარდა ამისა, ევროპარლამენტმა მიიღო რეზოლუცია, რომელშიც მოუწოდა ევროკავშირს, რომ ადრესული სანქციები მიეღო იმ უკრაინელი ჩინოვნიკების, პარლამენტარებისა და ოლიგარქების მიმართ, რომლებიც პასუხისმგებელნი იყვნენ ოპოზიციის წინააღმდეგ ძალის გამოყენებაში. მათ ამავე დროს მოუწოდეს ევრომაიდანელებს, თავი შეეკავებინთ ძალის გამოყენებისაგან. ევროკავშირმა დაგმო ძალადობა, როგორც მთავრობის ასევე ოპოზიციის მხრიდან; მოუწოდა მთავრობას ბერკუტისა და სხვა სპეცდანაყოფების გამოყენების შეწყვეტისაკენ და ა. შ. მოცემულ სიტუაციაში ასეთი რეზოლუცია დესტრუქციული ძალების წისქვილზე ასხამდა წყალს, რომელთა წინააღმდეგ, როგორც ევროკავშირს, ასევე ოპოზიციის სხვა ლიდერებსაც რეალური ნაბიჯები არ გადაუდგამთ. ევ-

⁶ Хронология Евромайдана <https://ru.wikipedia.org>

როკავშირის შექმნა თავისი ავტორიტეტის გამოყენება ექსტრემისტული ძალების წინააღმდეგ, მაგრამ მას ეს არ გაუკეთებია. მისი ავტორიტეტი რეალურად იანუკოვიჩის მთავრობის წინააღმდეგ იყო მიმართული. ამიტომ გასაკვირი არ არის, რომ უკრაინის საგარეო საქმეთა სამინისტრომ გამოხატა თავისი უკმაყოფილება ევროკავშირის მიერ უკრაინის მთავრობის შეფასების გამო. გაუგებარია, რა ზომები უნდა მიეღო მთავრობას, როცა ოპოზიცია შეტევებს ახორციელებდა სამთავრობო დაწესებულებების წინააღმდეგ? ასეთ პირობებში ბერკუტისა და სხვა რაზმების გამოყენებაზე უარის თქმა არჩევნების გზით მოსული ხელისუფლების კაპიტულაციის ტოლფასი იყო. საბოლოო ჯამში ასეც მოიქცა უკრაინის მთავრობა, რამაც ეს სახელმწიფო კატასტროფის წინაშე დააყენა.

როგორც ვნახეთ, იანუკოვიჩის მთავრობის გადაწყვეტილებას ასოცირების ხელშეკრულების შეჩერების შესახებ ერთნაირი რეაქცია არ გამოუწვევია ქვეყნის სხვადასხვა რეგიონში. მას მოწინააღმდეგეების გარდა ჰყავდა მომხრეებიც, რაც უკრაინის სხვადასხვა რეგიონის განსხვავებული პოლიტიკური კულტურის გამოვლინებად შეიძლება მივიჩნიოთ. აღმოსავლეთის რეგიონებისათვის, სადაც განლაგებულია სამრეწველო ცენტრები, ის ეკონომიკურად ზიანის მომტანი იყო, რადგანაც გამოიწვევდა უმუშევრობას, წარმოებისა და შემოსავლების შემცირებას და ა. შ. ამიტომ აღმოსავლეთ უკრაინის მცხოვრებლებისათვის ნათელი იყო ამ ხელშეკრულების უარყოფითი შედეგები. ამ ხელშეკრულების შედეგები ნაკლებად გამჭვირვალე იყო აგრარული დასავლეთ უკრაინის მცხოვრებთათვის, სადაც წარმოება ისედაც გაჩერებული იყო, ხოლო უმუშევრობის დონე კი მაღალი. ამიტომ დასავლეთ უკრაინის მცხოვრებლები ინდივიდუალურ დონეზე, ერთი შეხედვით, არაფერს კარგავდნენ – პირიქით, იგებდნენ კიდევაც, რადგანაც მათ ეს ხელშეკრულება საშუალებას აძლევდათ, რომ უფრო ადვილად ევლოთ ევროპაში საშოვარზე. მაგრამ ინდივიდუალურ დონეზე არსებული სარგებლობის მიღების ასეთი მოლოდინი, ნიღბავდა იმ ზიანს, რასაც აღმოსავლეთ უკრაინის მრეწველობის გაჩერება მოუტანდა დასავლეთ უკრაინის რეგიონებს. გარდა ამისა, გასათვალისწინებელია ისიც, რომ დასავლეთ უკრაინა უშუალოდ ესაზღვრება ევროკავშირის ქვეყნებს, რაც აგრეთვე აძლიერებს მის ევროპულ ორიენტაციასა და მოლოდინს.

ევრომაიდანის აქტიური მხარდამჭერი იყო ახალგაზრდობის ნაწილი, განსაკუთრებით სტუდენტობა, რომელიც ასევე დიდ

იმედებს ამყარებდა ევროპასთან დაახლოებაზე, რასაც უკავშირებდა ცხოვრების ევროპული სტანდარტების დამკვიდრებას, საკუთარ კარიერულ მიზნებს, ხარისხიანი, ევროპული განათლების მიღებას, ევროპაში ცხოვრებასა და მუშაობას, მაღალ ანაზღაურებას და ა. შ. ახალგაზრდობის პოლიტიკურ ცნობიერებაში ევროკავშირის მითოლოგიზებული სახის არსებობა ნაკლები ინფორმირებულობის შედეგი იყო. სწორედ ამას მოწმობს სტუდენტთა ქცევების შეცვლა პოლონელი პუბლიცისტის კიპრიან დარჩევსკისთან საუბრის შემდეგ, რომელიც მან ჩაატარა თავის სტუდენტებთან დასავლეთ უკრაინის ერთ-ერთ უმაღლეს სასწავლებელში. სტუდენტებს შორის, ევროკავშირთან მიერთების მოტივაციის წარმოშობაში განსაკუთრებულ როლს ასრულებდა უვიზო რეჟიმის შემოღების, უფრო მაღალი გამომუშავების მიღების, გზების გაუმჯობესების მოლოდინი. სტუდენტები მხარს არ უჭერდნენ იანუკოვიჩის იმის გამო, რომ ის მაინც ევროკავშირის მოწინააღმდეგეა. მაგრამ იმ შემთხვევაში, თუ ის პოზიციებს შეიცვლიდა, მაშინ ახალგაზრდები მზად იყვნენ, მისი მმართველობა მიეღოთ.

დარჩევსკიმ აუხსნა თავის სტუდენტებს, რომ უვიზო რეჟიმის მიღება, რომელიც მოქმედებდა ბევრ ისეთ ქვეყანასთან, რომელიც არ იყო გაერთიანებული კავშირში, არ საჭიროებდა ევროკავშირში შესვლას. მან ახალგაზრდებს ისიც უთხრა, რომ ევროკავშირი არ გაზრდიდა შემოსავლებს, რაც აუდიტორიამ უნდობლად მიიღო. სამაგიეროდ, არცერთ სტუდენტს არ სურდა, უფრო მეტი ფული გადაეხადა სხვადასხვა მომსახურებაში, მათ შორის გაზსა და ბენზინში. დარჩევსკის მოწმობით, ახალგაზრდებთან ნახევარსაათიანი საუბრის შემდეგ, მათი ევროენტუზიზმი საგრძნობლად დასუსტდა.⁷

აღსანიშნავია ისიც, რომ უკრაინაში არსებული ფართოდ გავრცელებული კორუფციის ფონზე, ევროპასთან ასოცირების ხელშეკრულება საზოგადოების ერთ ნაწილში, რომელიც არ იყო დაკავშირებული მრეწველობის წამყვან დარგებთან, აღქმული იყო როგორც არსებული სიტუაციიდან გამოსვლის საშუალება. მაინც წარმოშობაში მნიშვნელოვანი როლი შეასრულა, აგრეთვე, უკრაინაში არსებულმა არაჯანსაღმა საზოგადოებრივ-პოლიტიკურმა სიტუაციამ, რომელიც ფართოდ გავრცელებულ კრიმინალსა და კორუფციას უკავშირდება.

⁷ Киприан Дарчевски. Польша-Украина: окно с видом на психушку. <http://www.polska-kaliningrad.ru/news/2541-polandukraine>

მაიდანის გავრცელების პერსპექტივა სამხრეთ კავკასიაში

უკრაინის მოვლენების გავრცელების პერსპექტივა სამხრეთ კავკასიაში დამოკიდებულია უკრაინული მაგალითის მიმართ ამ ქვეყნების რეზისტენტულობის სიძლიერეზე, რასაც განსაზღვრავს პოლიტიკური რეჟიმების სტაბილურობის დონე. ამ რეგიონში გარედან წამოსული იმპულსების მიმართ ყველაზე მგრძნობიარე თითქოს საქართველო უნდა იყოს. აქ, დამოუკიდებლობის მოპოვების შემდეგ, 24 წლის განმავლობაში სამჯერ შეიცვალა ხელისუფლება და მხოლოდ ერთხელ არჩევნების გზით — 2012 წელს, როცა ნაციონალებმა დაკარგეს ხელისუფლება საპარლამენტო არჩევნებში „ქართული ოცნების“ გამარჯვების შედეგად. მანამდე ხელისუფლების ცვლა მიმდინარეობდა რუსთაველის მოედანზე, პარლამენტის წინ დაწყებული აქციების — ქართული მაიდნების საშუალებით. პარლამენტს ყოველთვის აკონტროლებდა პრეზიდენტის პარტია. მაგრამ, ამავე დროს, ავტორიტარული ელემენტების გვერდით არსებობდა კარგად განვითარებული დემოკრატიული ელემენტებიც, რომლის ბოლომდე დამორჩილებასაც ხელისუფლება ვერ ახერხებდა, რაც ხელსაყრელ პირობებს ქმნიდა საზოგადოებაში დაგროვებული პროტესტის პერიოდულად აფეთქების საფუძველზე ხელისუფლების არაკონსტიტუციური გზით შეცვლისათვის. ასეთი ცვლილების შემდეგ, გამარჯვებული ძალა ატარებდა პრეზიდენტისა და პარლამენტის არჩევნებს, რითაც ხდებოდა ხელისუფლების არაკონსტიტუციურად ცვლის ლეგიტიმაცია და პოლიტიკური პროცესი კონსტიტუციურ საზღვრებში მოქცევის იმიტაცია. ასეთი პერიოდული აფეთქებების ძირითადი მამოძრავებელი ძალა იყო ხალხი, ხოლო მიზეზი — მისი უკიდურესი გაჭირვება.

იმის გამო, რომ ამ ადამიანებს არ ჰყავდათ საკუთარი ინტერესების გამომხატველი ძლიერი პოლიტიკური ძალები, მათ უკმაყოფილებას ხელისუფლებაში მოსვლისათვის იყენებდნენ ის პოლიტიკური სუბიექტები, რომლებსაც საზოგადოებაში დაგროვებული უკმაყოფილების მობილიზაციის საფუძველზე საპროტესტო ტალღის აგორებისა და წარმართვისათვის საჭირო მატერიალური და ორგანიზაციული რესურსები გააჩნდათ. საპროტესტო აქციების ლიდერებისა და რიგითი მონაწილეების ინტერესები და მოტივაციები ერთმანეთისაგან არსებითად განსხვავდებოდა. ხელისუფლების ყოველი მორიგი ცვლილების შემდეგ, ეს განსხვავება მალევე ხდებოდა ნათელი, რაც ახალი

უკმაყოფილების დაგროვებას იწვევდა საზოგადოებაში და ამზადებდა ხელისუფლების მორიგ ცვლას ქართული მაიდანის საშუალებით. მაგრამ მაიდანის პოტენციური საქართველოში საგრძნობლად დასუსტდა 2012 წლის საპარლამენტო არჩევნების შემდეგ, რომელმაც თითქოს დროებით გამოუშვა ორთქლი პოლიტიკური სისტემიდან.

საქართველოს პოლიტიკურ სისტემაზე ზეწოლის დროებითი დასუსტების შედეგია ის, რომ: 1. გაძლიერდა უნდობლობა პოლიტიკურ ძალებსა და საზოგადოებას შორის, რომელიც ყოველი წარმატებული მაიდანის შემდეგ იმედგაცრუებული რჩებოდა. დღეს ჯერ-ჯერობით არ ჩანს ისეთი პარტია ან პიროვნება, რომელიც შეძლებდა თავის ირგვლივ პროტესტულად განწყობილი საზოგადოების საკმარისად დიდი მასის მობილიზაციას;

2. 2012 წლის არჩევნების შედეგად, ხელისუფლებაში ქართული ოცნების მოსვლის შემდეგ, მნიშვნელოვნად შესუსტდა სახელმწიფოს ზეწოლა საზოგადოებაზე, გაიხსნა პოლიტიკური სისტემა. მან აჩვენა, რომ არჩევნების გზით საქართველოში შესაძლებელია ხელისუფლების შეცვლა.

3. მიუხედავად ქართული ოცნების გავლენის მნიშვნელოვანი დასუსტებისა და მის მიმართ არსებული იმედების გაცრუებისა, საზოგადოებაში არ არის დაგროვებული იმ დონის უკმაყოფილება და სიძულვილი ხელისუფლებისადმი, რომელიც ქუჩაში გამოიყვანდა ადამიანების იმ რაოდენობას, რომელიც უკრაინული სცენარის გამეორებისათვის არის საჭირო;

4. სავარაუდოდ, ხელისუფლება გადამჭრელ ზომებს მიიღებს ოპოზიციის მხრიდან შესაძლებელი პროვოკაციური და კანონსაწინააღმდეგო ქმედებების აღსაკვეთად, რაც მანამდე არ გაუკეთებია არცერთ ქართულ მთავრობას, რომელიც მაიდანის მსხვერპლი აღმოჩნდა, და არც იანუკოვიჩს უკრაინაში. პოსტსაბჭოთა მაიდანების ერთ-ერთი მთავარი ფაქტორი არის ხელისუფლების არაადეკვატური რეაგირება ოპოზიციის კანონსაწინააღმდეგო, აგრესიული, პროვოკაციული ქმედებებზე. ნოემბრის მოვლენების დროს, სააკაშვილმა უკანანოდ გამოიყენა ჯარი და პოლიცია ქართული მაიდანის წინააღმდეგ და შეძლო საკუთარი პოზიციების შენარჩუნება, მაშინ როცა, ვერც იანუკოვიჩმა და ვერც შევარდნაძემ ვერ შეძლო ძალის კანონიერი გამოყენება ოპოზიციის დესტრუქციული ქცევების აღკვეთის მიზნით.

5. საზოგადოებაში მნიშვნელოვნად სუსტდება პროდასავლური მუხტი. ქვეყანამ უკვე მოაწერა ხელი ევროკავშირთან ასოცირების

ხელშეკრულებას, რომელსაც საზოგადოებისათვის რაიმე საგრძნობი პოზიტიური ცვლილებები არ მოუტანია, რაც ხელს უწყობს ევროკავშირის დემითოლოგიზაციის დაწყებული პროცესის გაძლიერებას. საზოგადოების სულ უფრო მეტი ნაწილისათვის ნათელი ხდება რუსეთის მნიშვნელობა საქართველოსათვის. ამიტომ ის პარტიები, რომლებიც საზოგადოების მიერ აღიქმებიან, როგორც რადიკალურად პროდასავლური და ანტირუსული ორიენტაციის მატარებლები, საზოგადოების მნიშვნელოვანი ნაწილის მხარდაჭერით ვერ სარგებლობენ. სამხრეთ კავკასიის ქვეყნებს შორის, საქართველო ყველაზე უფრო მეტად გამოირჩევა თავისი პროდასავლური ორიენტაციით. მაგრამ დღეს მიმდინარეობს მისი დასუსტების პროცესი.

თუ საბჭოთა კავშირისადმი საზოგადოების დამოკიდებულებას მივიჩნევთ დასავლეთისადმი დამოკიდებულების არაპირადაპირ მაჩვენებლად, მაშინ საბჭოთა კავშირის დანგრევისადმი დადებითი ან უარყოფითი დამოკიდებულება შეიძლება განხილული იყოს, როგორც დასავლური ორიენტაციის სიძლიერის ან სისუსტის არაპირადაპირი მაჩვენებელი. გელაპის მიერ პოსტსაბჭოთა 11 ქვეყნის გამოკითხვამ აჩვენა, რომ საქართველოს მოსახლეობის 33% უარყოფითად აფასებს საბჭოთა კავშირის დაშლას და მხოლოდ 37% მიიჩნევს მას დადებითად.⁸ ეს სხვაობა, სავარაუდოდ, რამდენიმე წლის წინ, განსაკუთრებით კი დამოუკიდებელი საქართველოს არსებობის ისტორიის დასაწყისში, გაცილებით უფრო ძლიერი იქნებოდა. სსრკ-ის დაშლისადმი უარყოფითი მაჩვენებლის ზრდა გვიჩვენებს, რომ რაც უფრო ეშორებით საქართველოს დამოუკიდებლობის გამოცხადებას, მით უფრო ძლიერდება საზოგადოებაში საბჭოთა კავშირის დაშლისადმი უარყოფითი დამოკიდებულება, რაც პროდასავლური განწყობების დასუსტების მანიშნებელიც შეიძლება იყოს.

აქვე ისიც არის აღსანიშნავი, რომ მმართველი კოალიციის წამყვანი პარტიები სწორედ პროდასავლური ორიენტაციისანი არიან, მაგრამ გაცილებით უფრო მეტი ზომიერებით გამოირჩევიან, ვიდრე ნაციონალური მოძრაობა – ყოფილი სახელისუფლებო პარტია. ამიტომ საზოგადოების ისედაც დასუსტებული პროდასავლური ნაწილი გაყოფილია ოცნების მმართველ კოალიციასა და ნაციონალურ მოძრაობას შორის. მათ ემატება, აგრეთვე, ალასანიას თავისუფალი დემოკრატების გადასვლა ოპოზიციაში, რაც ასევე

⁸ Институт Геллапа. Большинство жителей постсоветских стран сожалеют распад СССР. Прогрессивная социалистическая Партия Украины. (<http://www.vitzenko.org/start.php2lang=3@articleid=18286>)

აძლიერებს პროდასავლური ძალების დაქსაქსვას.

მაგრამ ყოველივე ეს არ ნიშნავს, რომ საქართველოში არ არსებობენ ისეთი ძალები, რომლებიც შეიძლება შეეცადონ უკრაინული სცენარის ქართული ვარიანტის განხორციელებას. ასეთია „ერთიანი ნაციონალური მოძრაობა“, რომელმაც ოცნების ხელისუფლებაში მოსვლის შემდეგ და არჩევნებში დამარცხების მიუხედავად, ხელისუფლების ხელშეწყობით, რომელიც იძულებულია ანგარიში გაუწიოს დასავლეთიდან წამოსულ ზეწოლას, ხელოვნურად შეძლო ისეთი პოზიციების შენარჩუნება პოლიტიკურ სისტემაში, რომელიც სრულებით არ შეესაბამება მის საგრძნობლად დასუსტებულ გავლენას საზოგადოებაში. ეს პარტია ძლიერი ოპოზიციური ფრაქციით არის წარმოდგენილი პარლამენტში, აქვს ძლიერი ტელევიზიები, ფული და კარგად დაფინანსებული „არასამთავრობო“ ორგანიზაციების მთელი ქსელი. მან შექმნა მაიდანის ავანგარდის, „მემარჯვენე სექტორის“ მსგავსი ორგანიზაცია — „თავისუფალი ზონა“, რომელსაც სავარაუდოდ შეუძლია პროვოკაციური და აგრესიული ქმედებების განხორციელება, ხელისუფლების ისეთი რეაგირების გამოწვევის მიზნით, რის გამოყენებასაც შეეცდებიან მისი დისკრეტიზაციისათვის. მაგრამ ყოველივე ამის მიუხედავად, ნაციონალური მოძრაობა ვერ სარგებლობს საზოგადოების მხარდაჭერით, რის გამოც ის ვერ შეძლებს იმ რაოდენობის ადამიანების ქუჩაში გამოყვანას, რაც საჭიროა ქუჩიდან ხელისუფლების დამხობისათვის.

სამხრეთ კავკასიის ქვეყნებს შორის სომხეთი ყველაზე უფრო ძლიერი პრორუსული ორიენტაციით გამოირჩევა. გელაპის გამოკითხვის მიხედვით, სომხეთის მოსახლეობის 66% სსრკ-ის დაშლას ზიანის მომტანად მიიჩნევდა და მხოლოდ 12% თვლიდა მას სარგებლობის მომტანად (იქვე). საქართველოსაგან განსხვავებით, სომხეთის პოლიტიკური სისტემა უფრო მეტი სტაბილურობით გამოირჩევა. აქ ვერ გავრცელდა არა თუ ფერადი რევოლუცია, არამედ საერთოდ არ ჰქონია ადგილი ხელისუფლების არაკონსტიტუციურ ცვლას, სახელმწიფო გადატრიალებას, ქუჩიდან მოსული ხალხის მიერ ხელისუფლების დაუფლებას. საქართველოსაგან განსხვავებით, სადაც პარლამენტში დომინირებს ხოლმე ერთი პარტია, რომელიც როგორც წესი, არა მხოლოდ პრეზიდენტის მიერ არის შექმნილი, არამედ მისი გავლენის წყალობითაც არის მოხვედრილი პარლამენტში, სომხეთის პოლიტიკური სისტემა წარმოშობს საპარლამენტო კოალიციებს, რაც უკანასკნელ დრომდე უცხო იყო ქართული პოლიტიკური სისტემისათვის. მიუხე-

დავად იმ კრიტიკისა, რაც სომხური არჩევნების მიმართ გამოითქმის, მათი გვერდის ავლით ჯერ არცერთი ხელისუფლება არ შეცვლილა.

ამის მიუხედავად, უკანასკნელ ხანს სომხეთში განვითარებული მოვლენები შეიძლება გარკვეულ საფუძველს იძლეოდეს იმისათვის, რომ დაეუშვათ სომხური მაიდანის განვითარების შესაძლებლობა. სომხეთის მმართველი რესპუბლიკური პარტიის მიერ ინიცირებული საკონსტიტუციო რეფორმა, რომელიც ითვალისწინებს სომხეთის საპრეზიდენტო რესპუბლიკიდან საპარლამენტო რესპუბლიკის მართვადობის რეჟიმზე გადასვლას, ოპოზიციურმა პარტიებმა აღიქვეს, როგორც ქვეყნის ამჟამინდელი პრეზიდენტის – სარქისიანის ხელისუფლებაში ყოფნის გახანგრძლივების მცდელობა, რასაც მძლავრი საპროტესტო აქციებით უპასუხეს. ერევნის მთავარ, თავისუფლების მოედანზე 2014 წლის 10 და 24 ოქტომბერს ჩატარდა მრავალათასიანი მიტინგები სამთავრობო კოალიციის გარეთმოყოფი საპარლამენტო პარტიების – „აყვავებული სომხეთი“, „სომხური ეროვნული კონგრესი“ და „მემკვიდრეობის“ — ხელმძღვანელობით.

ოპოზიციამ მოითხოვა ხელისუფლების დაუყონებლივი გადადგომა და რიგგარეშე არჩევნების დანიშვნა, საკონსტიტუციო რეფორმაზე უარის თქმა და გამოაცხადა უვადო ბრძოლა ხელისუფლების შეცვლისათვის. მთავრობის ურჩობის შემთხვევაში, ითვალისწინებდნენ მის შეცვლას სახალხო დაუმორჩილებლობის გზით.⁹ მაგრამ უკრაინული მაიდანისაგან განსხვავებით, ოპოზიციის უკმაყოფილებას იწვევს არა ქვეყნის საგარეო პოლიტიკა, არამედ საშინაო. მისი ლიდერები მყარად უჭერენ მხარს სომხეთის პრორუსულ ორიენტაციას და ემიჯნებიან უკრაინულ მაიდანსაც. თითოეულ მიტინგში მონაწილეთა რაოდენობა არ აღემატებოდა 18-25 ათასს ადამიანს, რაც ბევრად ჩამორჩება იმ

⁹ Гордон 25 октября 2014 года. <http://gordona.com/news/worldnews> ; Майдан в Армении:тысячи демонстрантов в Ереване требуют смены государственной власти. Диалог-26.10.2014.<http://www.dialog.ua/news/245471414178326>; (Итоги митинга в Ереване:основная цель- смена власти в Армении)10.10.2014- регнум 26 октября2014.<http://www. regnum.ru/news/polit/185585>); (Следующий митинг оппозиции пройдет 24 октября .7 or.am октябрь 26,2014) Рубен Акопян: «Поставлен задача смены власти» 7 or.am 24 октября 2014. <http://www.7or.am/ru/news/view/76502/>«Мессиджи» Гасика Царукяна обществу и Сержу Саргсяну- 7or.am октябрь 26, 2014 <http://www.7 or.am/ru/news/view/75832/>.(В Ереване прошел много-тысячный митинг оппозиции-10.10. 2014 newsland(<http://newsland.com/news/detail/id/1442803> (Невластные фракции НС подняли в парламенте два внеочередных вопроса (7 or.am Октябрь 26,2014 <http://www.7 or.am/ru/news/view/76223>) Глава фракции : правящая партия Армении сама осуществляет смену власти. Еркрамас. <http://www.yerkramas.org/2014/10/24/glava-frakcii-pravyas-hhaya-partiya-armeni>)

მასას, რაც საჭიროა მაიდანის მსგავსი აქტიურობის განვითარებისათვის, ხოლო ერევნის თავისუფლების მოედანი არ გადაქცეულა პერმანენტული პროტესტის ეპიცენტრად. მისი ორგანიზატორები ხაზს უსვამდნენ ხელისუფლების მშვიდობიანი, კონსტიტუციური შეცვლის აუცილებლობას და ამით ემიჯნებოდნენ უკრაინული სცენარის გამეორების შესაძლებლობას სომხეთში. მაგალითად, სომხეთის უმდიდრესმა ადამიანმა, „აყვავებული სომხეთის“ ლიდერმა ცარუკიანმა ხაზი გაუსვა, რომ ისინი (ე. ი. ოპოზიცია) მაიდანს არ უჭერენ მხარს, მაგრამ, მისი სიტყვებით, „მაიდანის ალტერნატივა არ შეიძლება იყოს უძრავობა“ (იქვე). „მემკვიდრეობის“ ლიდერის, რაფიკ ოვანესიანის სიტყვებით — ეს რევოლუცია იქნება კონსტიტუციური, მშვიდობიანი და კანონიერი. მისი აზრით, სომხეთს სჭირდება აზრების, სულის, ხალხის, მოქალაქისა და ეროვნული მომავლის რევოლუცია. სომხური ეროვნული კონგრესის ლიდერი ტერ-პეტროსიანი ხაზს უსვამდა იმას, რომ ოპოზიცია კონსტიტუციის ფარგლებში გეგმავდა საერთო ეროვნული ზეწოლის ორგანიზებას მთავრობაზე მისი გადაწყვეტის მიზნით, რომლის შემდეგაც უნდა ჩატარებულიყო პრეზიდენტისა და პარლამენტის რიგგარეშე თავისუფალი და სამართლიანი არჩევნები.¹⁰

შეიძლება დავასკვნათ, რომ სომხეთში ოპოზიციასა და ხელისუფლებას შორის წინააღმდეგობა არ არის იმდენად ღრმა, რომ მან წარმოშვას უკრაინული სცენარის გამეორების შესაძლებლობა, რასაც ხელს უშლის აგრეთვე სომხეთის პოლიტიკური ტრადიცია.

თუ საქართველო გამოირჩევა დასავლური, ხოლო სომხეთი კი პრორუსული ორიენტაციით, ნათობით მდიდარი აზერბაიჯანი საკუთარ თავზეა ორიენტირებული. შავი ოქროს ფლობა აზერბაიჯანის მთავრობას აძლევს იმის საშუალებას, რომ უფრო კმაყოფილი ჰყავდეს მოსახლეობა, ვიდრე მეზობელი სომხეთისა და საქართველოს ხელისუფლებას. გელაპის მიერ ჩატარებული გამოკითხვის მიხედვით, სამხრეთ კავკასიის სამ რესპუბლიკას შორის აზერბაიჯანში ყველაზე მეტია იმათი რაოდენობა, ვინც თვლის, რომ საბჭოთა კავშირის დაშლამ სარგებლობა მოუტანა მის ქვეყანას — 44%, მაშინ როცა, იმათმა რიცხვმა, რომლებსაც მიაჩნიათ, რომ ამ მოვლენამ აზარალა მათი ქვეყანა, შეადგინა 31%.¹¹ აზერბაიჯანის

¹⁰ Майдан в Армении: тысячи демонстрантов в Ереване требуют смены государственной власти. Диалог-26.10.2014. <http://www.dialog.ua/news/245471414178326>

¹¹ Институт Геллапа. Большинство жителей постсоветских стран сожалеют распад СССР. Прогрессивная социалистическая Партия Украины. <http://www.vitzenko.org/start.php2lang=3@articleid=18286>

პოლიტიკური ელიტა საკმაოდ ეფექტურად აკონტროლებს პოლიტიკური პროცესების ფუნქციონირებას ქვეყანაში. ამიტომ, დღევანდელი მონაცემებით, უკრაინული მაიდანის მასშტაბის მოვლენის გამეორება აზერბაიჯანში ყველაზე ნაკლებად არის მოსალოდნელი.

დასკვნა

სამხრეთ კავკასიაში ამჟამად არ არსებობს ხელისუფლების დამხობისათვის საჭირო ისეთი ძლიერი და საკმარისად ფართოდ გავრცელებული უკმაყოფილება, რაც გამოიწვია უკრაინაში იანუკოვიჩის მთავრობის მიერ ევროპასთან ასოცირების ხელშეკრულებაზე ხელისმოწერის შეჩერებამ. ოპოზიცია არ სარგებლობს ისეთი გავლენით, რომ მან შეძლოს მაიდანის მოწყობისათვის საჭირო ხალხის აუცილებელი რაოდენობის გამოყვანა ქუჩაში. სამხრეთ კავკასიის მმართველ ელიტებს საკმარისი ნებისყოფა გააჩნიათ იმისათვის, რომ დროულად აღკვეთონ აგრესიული ოპოზიციის მიერ ხელისუფლების ორგანოების საქმიანობის ბლოკირების ისეთი შემთხვევები, რასაც ადგილი ჰქონდა კიევში განვითარებული მოვლენების დროს. ამიტომ ვფიქრობთ, რომ უკრაინული სცენარის გამეორება სამხრეთ კავკასიაში ამჟამად შეუძლებელია, თუმცა არ გამოვრიცხავთ ოპოზიციის გარკვეული ნაწილისა და ხელისუფლების დაპირისპირების გამწვავების ცალკეულ შემთხვევებს, რომლებიც, ალბათ, მაიდანის მასშტაბებს ვერ მიაღწევენ, თუნდაც რომ ამით გარე ძალები იყვნენ დაინტერესებულნი.

